

Postmodernin yksilön sosiaaliset suhteet

Johannes Ekholmin teoksessa

Rakkaus niinku

Sumu Posio

Kandidaatintutkielma

Oulun yliopisto

Humanistinen tiedekunta

Kirjallisuus

Marraskuu 2020

SISÄLLYSLUETTELO

1 ALUKSI	3
2 TEOREETTINEN KEHYS	
2.1 Postmodernismi ja myöhäiskapitalismi	5
2.2 Yhteiskuntamallit ja yksilöllisyyden muutokset	7
3 SOSIAALISET SUHTEET TEOKSESSA	10
3.1 Perhe	11
3.2 Ystävät	14
3.3 Sosiaalinen media ja verkostot	17
3.4 Työ	22
4 YHTEISÖT	
4.1 Yhteisöjen itseis- vai välinearvo?	27
4.2 Sosiaalinen alienaatio ja reifikaatio	28
5 LOPUKSI	30
6 LÄHTEET	

1 ALUKSI

JOONA: Must vaan tuntuu et minne ikinä katon nii avioliitto ja kapitalismi nivoutuu yhteen, tai tavaran omistaminen ja ihmisten omistaminen... ja syntyy sellasii monimutkasii tahmasii kytköksiä asioiden välille; perhesuhteita ja sopimuksii ja extended family -sopimuksii ja lainaus- ja vuokraus- ja kiitollisuudenvelkajärjestelyjä, joilla sidotaan ihmiset yhteen. (*Rakkaus niinku*, 108)

Johannes Ekholm (s. 1984) on helsinkiläinen näytelmä- sekä romaanikirjailija, jonka esikoisromaani *Rakkaus niinku* (2016) voitti ilmestyessään Kalevi Jäntin kirjallisuuspalkinnon sekä sijoittui toiseksi Helsingin Sanomien esikoiskirjakilpailussa. *Rakkaus niinku* on niin ikään postmoderni ja yhteiskunnallinen kommentaari nykyaikaisesta ”todistuskirjallisuudesta”, joka on koostettu Ekholmille tunnusomaisen mosaiikkimaiseksi ”sukupolven ääneksi”. Teos on tyyliään ironinen ja tietoinen omista kulttuurisista vaikutteistaan; intertekstuaalisia viittauksia sekä alluusioita esiintyy tekstissä runsaasti. Teoksessa on läsnä vahva yhteiskunnallinen metakommentaari, joka tulee ilmi mm. henkilöiden keskusteluissa, käytöksessä ja havainnoissa itsestään. Nykyfilosofisen relevanttiutensa vuoksi koen luontevaksi soveltaa työhöni sekä kulttuurintutkimuksellista että sosiologista osaamistani. Analysoin tekstiä erityisesti Marxin sosiaalisen alienaatioteorian pohjalta, joka on yksi merkittävistä aspekteista hänen kritiikissään kapitalismia kohtaan. Tarkastelen, miten *Rakkaus niinku* -teoksen henkilöt mukailevat sosiaalisten suhteiden muutoksia nykyajan trendien mukaan niin, että ne hyödyttävät ensisijaisesti heitä itseään. Tekstissä ihmissuhteista on tullut opportunistinen peli matkalla yksilön korkeinta päämäärää. Teos esittää kysymyksiä siitä, missä määrin liitymme yhteisöihin muiden ihmisten vuoksi, ja kyseenalaistaa perinteisten primäärisuhteiden (perhe, ystävät, työ) perustan 2010-luvun postmodernissa yhteiskunnassa.

Yhteiskunnallinen, erityisesti marxilainen kirjallisuudentutkimus perustuu ajatukseen, että tekstit syntyvät tietynlaisessa materiaalisessa ja kontekstuaalisessa yhteiskunnassa (Koskela & Rojola 1997, 119). Kirjallisuuden ymmärtämiseksi on siis mielekästä tarkastella tekstiä aikansa historiallisen kehikon kautta. *Rakkaus niinku* sijoittuu vuoden 2016 suomalaisen pääkaupunkiseudun hektiseen elämään, jossa työt, ajatukset ja ihmisten sosiaaliset verkostot ovat jatkuvassa muutoksessa. Teoksen maailman epäluotettavaa tilaa kuvaa postmoderniksi tyyliä vaille tulkittamani kirjoitusformaatti, joka raportoi tekstin tapahtumat mm. chat-viesteinä ja repliikkeinä. Juonenkulku tapahtuu henkilöiden välisen keskustelun kautta, ja ympäröivää maailmaa kuvataan niukasti, lähinnä populaarikulttuuristen viitteiden kautta.

Henkilöt saattavat esimerkiksi käydä keskustelua autofiktion lukijapositionista, samalla kun katsovat televisiosta julkisksiinteistönvälittäjä Jethro Rostedin kokkausohjelmaa.

Teoksen päähenkilö on kolmekymppinen Joonas, jonka toimesta teksti tuotetaan. Joonas nauhoittaa läheistensä kanssa käydyt keskustelut, litteroi ne ja julkaisee teksteinä kustantamolle, joka on ehdottanut hänelle kirjan kirjoittamista. Teoksen lähtöasetelmana onkin monen tason metatekstuaalisuus; päähenkilö on hahmo itse luomassaan tekstimaailmassa, ja tuottaa itse teoksen, jonka lukija lukee. Tekstin tuottajana ja muokkaajana Joonalla onkin valta päättää, mitä hän tekstiin lisää, mitä jättää pois, ja mitkä muiden näennäisen neutraalit eleet hän dokumentoi. Joonas onkin henkilöihahmona hyvin tietoinen itsestään ja identiteetistään kulttuurisena, kapitalismin ulkoapäin ohjailtavana tuotteena. Tietoisena yksilönä Joonas pyrkii teksteillään paljastamaan kokemusmaailmansa hataruuden ja toimimaan oikein; todellisuudessa hänen oma tietoisuutensa yhteiskunnallisista vaikuttimista saa hänet lankeamaan samoihin sudenkuoppiin mitä hän pyrkii kritisoimaan. Tämä ei ole yksin Joonan vika, vaan vallitsevan yhteiskuntatilanteen, joka rapauttaa pohjan yhteisöllisyydeltä ja esittää ihmissuhteiden oletetun itseisarvon kyseenalaisessa valossa. Tulkitseen työssäni ensisijaisesti Joonan suhdetta itseensä, ja miten suhde maailmaan heijastaa lopulta hänen omaa projisointia itsestään.

Analysoinko siis yhteiskuntaa teoksen sisällä vai todellisessa maailmassa? Poliittisesti latautuneena ajan kuvauksena teoksessa on nähtävissä lukuisia yhtymäkohtia 2010-luvun myöhäiskapitalismin todellisuuteemme. Silpputyöt, itsensä brändääminen somessa ja perhesuhteiden valtapyrkimysten purkaminen ovat kaikki teoksessa ilmeneviä ja tyypillisiä ilmiöitä ajallemme. On siis perusteltua väittää tekstin kuvaavan yhteiskuntaa, jossa se on syntynyt, ja heijastelevan sen elimellistä olemusta. Tekstin subjektit ovat enemmän tai vähemmän representaatioita kaoottisesta yhteiskunnasta, jossa he elävät. Postmoderni kirjoitusote yhdistää teoksessa useita liikkuvien identiteettien tasoja, sekä kritiikkiä menestymisen kilpajuoksusta ja uusliberalismin ylivallasta. Kapitalismikriittisessä luennassa on tärkeää tiedostaa tekstiä kontekstualisoivan tarkkalukijan omat tulkinnat (ks. Ojajarvi, Sevänen & Steinby 2018, 38). Vaikka otteeni on sosiologinen, esimerkkini ovat tekstistä lähtöisin ja ensisijaisesti sitä kautta tulkittavia. Käytän teoksesta jatkossa lyhennettä RN.

2 TEOREETTINEN KEHYS

2.1 Postmodernismi & myöhäiskapitalismi

Viitataan tässä postmodernismin ja kapitalismin yhteisessä luvussa ensisijaisesti uusliberalistiseen markkinatalousjärjestelmään. Kyseinen yhteiskunnan läpäisevä markkinajärjestelmä vuorostaan johtaa uusliberaalin ihmiskäsitykseen ja sitä seuraavaan postmodernin kulttuurikenttään (Ojajärvi, Sevänen & Steinby 2018, 23). Nimitystä ”myöhäiskapitalismista” postmodernismin taloudellisena kasvualustana käyttää erityisesti marxilainen kulttuurintutkija Fredric Jameson, jonka teoriaan postmodernista työni käsitteistön pitkälti pohjaan. Jamesonin mukaan postmoderni kirjallisuus on myöhäiskapitalismin kaunokirjallinen ilmentymä. Näin käsitettäessä postmodernismi on pikemminkin yhteiskunnallisen tilanteen oire, kuin sen analyysi tai kritiikki. (Steinby & Tirronen 2018, 205–206). Postmoderni kirjallisuus ei tyypillisesti tarjoa tekstissä valmiita vastauksia, vaan esittää tapahtumat kaventuneen subjektin näkökulmasta. Kyseinen subjekti taas on representaatio uuden ajan yksilöstä. Tällaisesta hahmosta lukijan voi olla vaikea saada kiinni. Postmoderni subjekti ei ole identiteetiltään vakaa ja helposti lähestyttävä, vaan ajassa liukuva, skitsofreeninen, mennyttä ja tulevaisuutta epäkoherentisti yhdistelevä sekä fragmentoitunut kulttuurin tuote. (Jameson 1991, 25–26). Liikkeessä olevat yhteiskunnalliset muutosvoimat vaikuttavat laajalti postmodernin subjektin rakentumiseen. Niiden analysointi on siis olennaista postmodernismin logiikan ymmärtämiseksi.

Nämä kolme nykyaikaisen todellisuuden aspektia (myöhäiskapitalismi, postmodernismi, uusliberalismi) ovat sidoksissa toisiinsa, ja tuottavat vallitsevia representaatioita ja kokemusmaailmoja. Tarkastelussani nostan kohteeksi yksilön kokemuksen edellä kuvatun *zeitgeistin* alaisena subjektina. Tekstin sisäisessä maailmassa tämä yksilö on teoksen päähenkilö Joonas. Huomion kohteenani ovat ensisijaisesti Joonan sosiaaliset suhteet ja hänen näkemyksensä sekä positionsa lähipiiriään kohtaan. Hypoteesini on, että Joonan kokemus ihmissuhteiden irrallisuudesta ja mielekkyydestä perustuu pitkälti hänen identiteettinsä ja tietoisuutensa fragmentaarisuudesta postmodernismin viitekehyksessä. Perinteisten yhteisöjen pirstaloituessa verkostojen, sosiaalisen median ja perherhierarkioiden sumaan, postmoderni kirjallisuus havainnollistaa tekstissä nyky-yhteiskunnan hektisen elämänrytmin luoman urbaanin ihmisen koettelemuksia itsensä kanssa. Puhuessani työssä postmodernista yksilöstä tai elämäntavasta viitataan tähän uusliberalistisessa ja jälkikapitalisessa yhteiskuntajärjestyksessä elävästä ja kokevasta, postmodernista subjektista.

Nykyistä, postmodernistista yhteiskuntaa luonnehtii parhaiten tämänhetkisen maailman ymmärtäminen historiallisena jaksena ajassa, joka on unohtanut historiansa. (Jameson 1991, ix). Postmodernismi pyrkii systemaattisesti kyseenalaistamaan yhteiskunnalliset ”suuret tarinat” ja metanarratiivit (Butler 2002, 13). Epäilevän luonteensa vuoksi postmoderni pyrkii vääristämään ja kyseenalaistamaan hegemonisia käytäntöjä. Kulttuurisissa tuotteissa tämä ilmenee mm. parodian ja pastissin tyylikeinoina. Historiallisen skeptisyytensä lisäksi postmodernismin henkeen kuuluu yleinen epäily identiteetin, tiedon ja subjektiuden tasolla. (Saastamoinen 2011, 75; ks. Beck 2009).

Länsimaisissa teollistuneissa maissa teknologia ja tietokoneet ovat mahdollistaneet nopean muutoksen tehtaista tietotyöhön. Tällainen uusi ”informaatiotalous” on osin tehnyt vanhan kapitalisti–työläisen asetelman turhaksi (Rattansi 2017, 103–104; Bell 1973, 53–54). 2010-luvulle tultaessa saatavilla olevan informaation määrä on kasvanut eksponentiaalisesti erityisesti internetin mahdollistamana. Enemmän kuin koskaan ennen, juuri tällä ajanjaksolla tieto on valtaa. Postmodernin yksilön tulee olla tässä positiossa tarkan mediakriittinen ja diskurssitietoinen, ja silloinkin ymmärtää oman ajattelunsa koostuvan pitkälti juuri kritisoimistaan diskursseista. Diskurssit ja niiden sisältämä valta muokkaavat subjektin; koko ihmisen identiteetti on, jos ei ideologioiden rakentama, ainakin alati sen muokkaama. Diskurssit näyttävät meille paikkamme maailmassa (Butler 2002, 50–51). Nykyajassa saatavilla olevan informaation määrä on suurempi kuin koskaan, mutta on myös yksilön vastuulla erottaa väärä tieto oikeasta.

Jälkikapitalismin tutkimuksessa minua kiinnostavat sosiaalisen elämän muutokset postmodernissa ajassa. Talousjärjestelmän logiikan ymmärtämisen sijaan pyrin ensisijaisesti ymmärtämään ihmistä järjestelmän takana. Suomessakin jalansijaa saanut marxilainen kirjallisuudentutkimus ja sen käsitteet puolestaan tuovat sanataiteen yhteiskunnalliseen tarkasteluun tarvittavan kriittisen ja luokkatietoisien taustan. Sosiologian kyky taas selittää yhteiskunnallisia rakenteita sopii mielestäni hyvin yhteen kirjallisuuden kyvyssä ymmärtää ihmistä tekstin kautta. Tavoitteenani on humanismia ja yhteiskuntatieteitä soveltaen hahmottaa tekstin kautta tarkempi kuva ihmisestä, kuin mitä kumpikaan tieteenala voisi pelkästään omine teorioineen tarjota.

2.2 Yhteiskuntamallit ja yksilöllisyyden muutokset

Tarve sosiaalisen maailman ymmärtämiseen tieteenä on syntynyt pitkälti vastauksena 1800-luvulta alkaneeseen, kiihtyvässä vauhdissa muuttuvaan yhteiskuntamalliin. Työn rakenne, varallisuuden jakautuminen ja muuttoliikkeet kaupunkeihin ovat kaikki muovanneet yhteisöjä merkittävästi. Suurin osa sosiologian klassikoista (1880–1920- luku; Ferdinand Tönnies, Emile Durkheim, Georg Simmel ja Max Weber) ovatkin kohdistaneet tutkimuksensa yhteiskuntien sosiaalisten rakennemuutosten ja sen vaikutusten analysointiin. Moderni, kapitalistinen talous vaikuttaa ekonomisten lainalaisuuksiensa lisäksi sosiaalisen organisoitumisen tapoihin ja yhteenkuuluvuuden tunteeseen. Yhteisöllisen sosiaalisen siteen heikkeneminen asettaa yksilölle enemmän vapautta sekä vastuuta itsestään. Vaikka yksilöllisyyden lisääntyminen, individualismi, nähdään pääsääntöisesti arvokkaana asiana, on sen kääntöpuolet silti otettava huomioon. (Aro 2011, 44–45). Postmodernia yksilöä analysoitaessa on siis otettava huomioon moderni yhteiskunta, joka on alun perin mahdollistanut puitteet yksilön tarkastelulle itsenään eikä esimerkiksi sosiaalisen yhteisönsä osana.

Sosiologiassa yhteisö on ymmärretty usein vastakkaisena käsitteenä yhteiskunnalle. Klassikoiden teoriat ovat pitkälti pohjautuneet näiden erilaisten käsitteiden analysoimiseen (esim. Ferdinand Tönniesin *Gemeinschaft* ja *Gesellschaft*, Emile Durkheimin mekaaninen ja orgaaninen solidaarisuus). Vastakkaisuutensa vuoksi niihin liitetään myös erilaisia dikotomisia arvoja; luonnollisuus ja keinotekoisuus, epäitsekkyys ja itsekkyyys, rauha ja kiire, jopa hyvä ja paha. Konservatiivisemmän modernisaatiokäsityksen mukaan asiat olivat ennen paremmin (Vanhalakka-Ruoho & Filander 2009, 36). Agraarisen kyläyhteiskunnan vaihtuessa nopeasti kaupunkeihin ja kasvavaan teollisuuteen, moni näki muutoksen yhteisöllisen, solidaarisen ja perhekeskeisen elämän loppuna. Ihmisten välisiä siteitä postmodernissa yhteiskunnassa taas määrittävät sopimus- ja markkinasuhteet (esimerkiksi suhde asiakkaan ja myyjän välillä). Tällaiset suhteet ovat usein asiallistuneita, mutta potentiaalisesti myös vihamielisiä ja kalyloivia. (Aro 2011, 43–44).

Yhteisöllisyydessä keskeistä on emotionaalinen kokemus ja yhteenkuuluvuuden tunne, nk. ”sosiaalinen sentimentti”. Sosiaalisen integraation väheneminen uskontojen ja perheyhteisöjen väistyessä ainoaksi kollektiivisuuden muodoksi jää valtio, joka sopii huonosti yhteiskuntaa yhdistäväksi tekijäksi. (Aro 2011, 38, 46–47; ks. Durkheim 1985). Perinteisten yhteisöjen hajaantuessa yksilöt pyrkivät täyttämään sosiaaliset tarpeensa erilaisten verkostojen ja intressiryhmien kautta. Tällaiset verkostot ovat usein virtuaalisia, esimerkiksi foorumeita tai

sosiaalisen median alustoja. Niihin sitoudutaan eri asteilla, ja niihin liitytään ja niistä erotaan yksilöinä.

Sosiaalinen media, ihmisten alueellinen liikkuvuus sekä kommunikaatioteknologia ovat mahdollistaneet ihmissuhteiden sitomisen myös ei-paikallisesti. (Aro 2011; 53–56). Yhteisöjen pirstaloituminen ja hajautuminen verkkoon on tärkeä aspekti myös omassa tekstianalyysissäni, ja tarkastelenkin päähenkilö Joonan ajatuksia internetin käyttäjänä sekä sisällöntuottajana. Sosiaalinen media, ihmisten alueellinen liikkuvuus sekä kommunikaatioteknologia ovat mahdollistaneet ihmissuhteiden sitomisen myös ei-paikallisesti. (Aro 2011; 53–56). Erilaiset verkostot mahdollistavat monipuolisen median jakamisen sekä uudenlaisten yhteisöjen syntymisen.

Sosiaaliset suhteet syntyvät niihin eri tasolla investoituneista yksilöistä; on siis mielekästä tarkastella individualistisessa maailmankuvassa kasvaneen ihmisen ajattelua suhteessa muihin. Teoriaa modernin yksilön ja yhteiskunnasta välisestä muutoksesta on kehittänyt erityisesti Ulrich Beck, jonka refleksiivisen modernisaation käsitteiden kautta tarkastelen Joonan toimintaa. Tärkein Beckin modernisaation muutosta havainnollistava käsite on *individualisaatio* (yksilöllistyminen). Yksilöllistyminen ei nimestään huolimatta ole yksilön vapaisiin päätöksiin, vaan kulttuurin paktoon, perustuvaa toimintaa. Yksilöllistyminen on korostunut oman elämäkerran, verkostojen ja sitoumuksien esittämistä ainutlaatuisina; yksilö on tekemistä päätöksistään sekä niiden seurauksista. Perinteiset suhdeinstituutiot (parisuhde, avioliitto, perhe) muuttuvat elämänkaaren perusoletuksista henkilökohtaisiksi riskeiksi (Beck 1994, 29). Yksilön on täten jatkuvasti oltava tietoinen riskeistä, jotka ovat elämässä kaikkea parisuhteista esimerkiksi ympäristön saastuttamiseen. Omien toimintamallien tiedostaminen on tärkeä avainsana postmodernin identiteettipolitiikassa, ja Joona kipuilee oman ajattelemattoman käytöksensä kanssa tuon tuostakin läheistensä seurassa.

Kiihtyvä yksilöllistyminen johtuu Beckin mukaan yhteiskunnan globaaleista rakennemuutoksista, jotka koskettavat yksilöitä kaikilla yhteiskunnan tasoilla. Postmoderni kapitalismi on ”kapitalismia ilman luokkia” (Atkinson 2007; Beck 1992, 354). Beckin teoria itsessään kyseenalaistaa marxilaisen teorian perusteet ja tekee perinteisen luokan käsitteen tyhjäksi. *Individualisaation* käsitettä onkin kritisoitu sen näennäisestä sukupuolineutraaliudesta ja tavasta häivyttää institutionaalisten rakenteiden vaikutus yksilöön. Yksilöllistymisen teorian mukaan esimerkiksi syrjäytyminen ei johtuisi yhteiskunnan tilasta vaan yksilön refleksiivisyyden puutteesta (Saastamoinen 2011, 76). Tämä ei tietenkään pidä paikkaansa esimerkiksi ihmisen kohdalla, joka on useiden sosiaalisten esteiden vuoksi päätyneet syrjäytymään – yksilön refleksiivisyys ei tällöin ole vastaus tilanteen kohentumiseen. Yksilöllistyminen on täten piirteiltään hyvin etuoikeutettu teoria, joka osaltaan vain vahvistaa kritisoimaansa yksilöllistä vastuuta globaaleista ongelmista.

Teoksen sisällä esiintyy implisiittisiä kiistoja postmodernin ihmisen elämää hallitsevista ideologioista. Yhteiskunnallisena teoksena *Rakkaus niinku* käy keskustelua näiden modernisaation uusien teorioiden kanssa. Sisäisen ristiriidan tekstiin luovat henkilöhahmot, jotka tahoillaan kiistelevät sekä representoivat näitä diskursseja. Luokka ei nykyajassa sekään ole kadonnut mihinkään. Luokan ja refleksiivisen modernisaation konkreettiset ainekset pikemminkin limittyvät keskenään. Yksilöllistyminen vaikuttaa ihmisiin sosiaalisella tasolla, luokka henkilökohtaisella. Teoriat eivät näin poissulje toisiaan, vaan pikemminkin kumuloituvat keskenään. (Atkinson 2007, 362–363).

Joonan näkemä yksilöllistymisen kilpajuoksu ei täten ole ainoa yksilöä koskettava valtarakenne, mutta ainoa minkä hän omasta etuoikeutetusta asemastaan näkee. Tekstin sisäistekijä esimerkiksi juuri SAD91RLin muodossa kritisoi Joonan yksipuolista ajattelua:

SAD91RL

nii,

mut sä et kyl oo nii marginalisoitunu

sä oot normaalipainoinen valkoinen cis mies eli about

turvallisin keho mitä maailmassa voi olla, keskiluokkanen

koulutettu ja luvattu soppari tyylillä isoimmalta kustantamolta jo ennen ku se teksti on edes valmis...

(RN, 229).

3 SOSIAALISET SUHTEET TEOKSESSA

JOONA:

[poistaa Facebook-kavereita] (-- katon ihmisii joil 223 ystävää
ja tajuun et oon tottunu pitää
alhaista luku huonona
että on noin vähänon epäilyttävää
mut että nyt haluan ite päästä sellasiin lukuihin
alle 100 olis hyvä
oon kuullu et ihminen muistaa max 100 ihmistä (RN, 40).

Tässä osassa keskityn sosiaalisten suhteiden analyysiin. Sosiologian perinteessä yksilön suhteet on Charles Horton Cooleyn mukaan määritelty ns. primääri- ja sekundaarisuhteiden mukaan. Primäärisuhteet ovat ihmissuhteita, joissa yksilöt viettävät paljon aikaa keskenään ja osallistuvat yhteiseen toimintaan (esimerkiksi perhe, lapsuuden ystävät, tärkeät harrasteryhmät). Sekundaarisuhteet taas ovat olemassa jonkin tehtävän suorittamista varten: esimerkiksi kauppiaan ja asiakkaan välinen kohtaaminen. Cooleyn määritelmä eriasteisista suhteista vastaa hyvin pitkälti edellä mainittujen sosiologian klassikoiden näkemyksiä yhteisöllisten ja yhteiskunnallisten suhteiden eroista. (Aro 2011, 50–51: ks. Cooley 1972 [1909]). Väitän kuitenkin omassa tarkastelussani Cooleyn määritelmän olevan yksinkertaistava, jos ei suoraan vanhentunut 2010-luvulle tullessa. Tämän päivän verkostot ovat laajentaneet primäärien suhteiden olemassaoloa tilasta ja paikasta riippumattomiksi, eivätkä ne välttämättä konkretisoidu pelkästään esimerkiksi perhesuhteiden kohdalla.

Haluan analyysissani myös kysyä, voiko primäärisuhteilla olla sekundaarisuhteiden taloudellisen tai muun hyötysuhteen ulottuvuutta. Mitä suhteille tapahtuu, mikäli yksilön lähisuhteet nähdään sosiaalisen itseisarvon ulkopuolelta, ja myös taloudellisen tai muun hyötyaspektin kautta? Oletukseni on, että postmodernissa ajassa lähisuhteitakaan ei voi nähdä välinearvosta tyhjinä. Marxilaisen teorian kautta tämä pätee jo esimerkiksi kysymällä, miten varallisuus tai luokka periytyy. Tämä on myös teoksessa toistuvasti esiintyvä metakysymys, jonka ongelmallista luonnetta käsittelen myös omassa analyysissani.

3.1 Perhe

JOONA: Liika läheisyys voi olla myös ongelma. Ydinperheessä jokainen yrittää rajottaa toisen sisäistä elämää suojellakseen omaansa. Ydinperheen liian tiukat ja solmuiset tunnesiteet vaan johtaa perheenjäsenten välisten rajojen sekottumiseen, sellaseen tahmaseen tunteidensiirtoon, ja vaikeuteen erottaa kuka sä ite oikeesti oot suhteessa niihin ominaisuuksiin ja odotuksiin, joita sun läheiset on sun päälle langettaneet. (RN, 111).

Joonan asennoituminen perhesuhteisiin on lähtökohtaisesti negatiivinen. Hän näkee perheyksikön hierarkkisesti epätasa-arvoisena vallankäytön välineenä, ”rakkauden korruptoituneena muotona” [RN, 326]. Kiistatta läheisin ja samalla ongelmallisin suhde Joonalla on isäänsä, jonka vasta ilmestynyttä autofiktioteosta hän käy tämän kanssa läpi. Isän kirjan kautta Joonalla on kritisoitu aluksi epäsuorasti, myöhemmin myös ääneen, isän puutteellista tapaa olla läsnä miehenä ja vanhempana. Suhde isään ja sitä kautta patriarkaaliseen perherakenteeseen on Joonalle sekä aatteellisista että henkilökohtaisista syistä problemaattinen.

Elämäntilanteensa vuoksi Joonalla on pakotettu muuttamaan isän ja tämän vaimon luo Kirkkonummelle. Aikuiselle ihmiselle muutto takaisin lapsuuden perhedynamiikkoihin on Joonalle selvästi raskasta, sillä hän on pakotettu kohtaamaan isän kirjan aiheuttamat haasteet ja käsittelemättömät lapsuuden traumat. Kirkkonummelle muutto on myös katkos ihmissuhteisiin Helsingissä ja omanikäisten seurasta. Paluu lapsuuden elämäntilanteeseen voi olla nöyryyttävää ja aikuisen elämän kehityskaarta vääristävää. Vaikka yksilöt eivät postmodernissa ajassa enää jaa samanlaisia ikäkokemuksia, on yksilöllisyys eräänlainen kulttuurinen pakko, joka ei kuitenkaan auta pakenemaan yhteiskunnan vaatimuksia. (ks. Kangaspunta 2011, 64). Joonalla paradoksaalisesti kokee aikansa isänsä luona olevan odotettu leikkaus irti pääkaupungin kaaoksesta, mutta silti kokee kaipuuta normaaliin, että ”mun elämä valuu hukkaan -- mä en voi olla täällä” (RN, 247). Isän helmoissa eläminen on Joonalle myös suoraan tämän taloudelliseen ja järjestykselliseen valtaposition mukautumista. Joonalla haluaisi olla irrallaan isän patriarkaalisesta hierarkiasta, mutta joutuu silti elämään tämän vierashuoneessa ja syömään tämän vaimon ruokia.

Tarjoamalla pojalleen paikan elää isällä on myös valta määrittellä suhteen laatu, mitä hän Joonalle edustaa. Asuinpaikan tarjoaminen on tietenkin osoitus välittämisestä, minkä isä turhautuneena ilmaiseekin Joonalle heidän kiistellessään tämän kirjoittamasta kirjasta ruokapöydässä: ”Minä olen yrittänyt tarjota apuani, ja paikkaa missä asua, ja... Mutta kun ei ole kelvannut, tai ei ole tähän saakka,

niin olen halunnut sentään jotain. Palan sieluani...” (RN, 260). Joonan ei halua ottaa vastaan isän välittämistä, jonka tämä kodillaan ja teoksellaan yrittää pojalleen ilmaista. Isän sanoissa, ja pölyn myöhemmin laskeuduttua hänen vakuutellessa Joonalle, että tämä voi viipyä kuinka kauan haluaa, on kuultavissa kaipuu kiinteämpään ja välittävämpään ihmissuhteeseen kuin mitä heillä kahdella nyt on. Konkreettisten asioiden tarjoaminen välittämisen muotona on esimerkkimaskuliininen tapa osoittaa rakkautta, mistä Joonan on myös tuhtunut: ”Jos sua kiinnostaa mitä mulle kuuluu, niin mikset sä oo kysynyt? Miks sä kirjoitat jostain mistä sä et tiedä mitään?” (RN, 260). Kieltäytymällä ainakin asenteellisesti isän tarjoamasta avusta, Joonan myös symbolisesti kieltäytyy isän osoittamasta rakkaudesta. Tämä entisestään lisää epäymmärryksen tunnetta heidän välilleen.

Joonan ja isän välillä kulkee sukupolvien kuilu. Sota-ajan jälkeisenä lapsena isällä on suhteellisen konservatiiviset arvot maailmasta ja ihmisen tavasta elää. Liberaalina taistolaisuuden kasvattina hän kuitenkin korostaa taiteen integriteettiä, puhuu Marxin filosofiasta sekä kritisoi protestanttista työetiikkaa.

Hänellä on kuitenkin hyvinvointivaltion kehitystä seuranneen ihmisen tavoin vakaa käsitys siitä, mitä ihmisen elämänsäkaareen tulisi kuulua ja missä tahdissa. Avioerostaan huolimatta perheinstituutio on hänelle pelkästään jo periaatteellisista syistä tärkeä:

ISÄ: (--) Minut on kasvatettu siinä hengessä, että ihmisellä kuuluu olla yksi kumppani, kunnes kuolema erottaa. Ja hänen kanssaan perustetaan perhe, ja hänelle ollaan uskollinen. Se oli minun mallini, alusta lähtien. (RN, 98).

ISÄ: Minusta nykyajan feministit keskittyvät ihan liikaa perheen haukkumiseen ja hajottamiseen. En minä konservatiivi ole, mutta tässä ajassa perhe edustaa viimeistä jäljelläolevaa elämänsäaluetta missä yksilöllä voi kuvitella olevan täysi itsemääräämisoikeus. (RN, 326).

Joonalla ja isällä on siis lähes täysin päinvastaiset käsitykset perheen merkityksestä nykyajassa; tähän vaikuttanee paljolti heidän eri roolinsa perheessä, sillä ”täysi itsemääräämisoikeus” tuskin pätee samalla tavalla Joonan lapsen asemassa. Eri elämänsämaailmojen kohtaamisesta johtuvat konfliktit ovat toistuva piirre teoksen rakenteessa; ne myös antavat Joonalle heijastuspinnan arvioida hänen omia valintojaan poikana ja yksilönä. Joonan ajatukset lapsien hankkimisesta ovat nekin kriittisiä vasten hänen kokemuksiaan yhteiskunnan tilasta. Lasten teko on hänestä ensisijaisesti itsekästä toimintaa, jonka tarkoituksena on toisintaa valtasuhteiden rooleja sekä patriarkaatin jatkuvuutta. Hänen ajatuksensa ovat erityisen torjuvia suhteessa isään, mikä luonnollisesti selittyy heidän eri

positioinaan perheessä. Samalla ne jälleen heijastavat omaa ajankuvaansa, isällä toisintaen ja Joonalla pyrkien purkamaan annettuja valtarakenteita. Kyseenalaistamalla isän perhearvot Joonalla myös kautta rantain kyseenalaistaa isän itselleen oikeuttamat, muille aiheuttamansa emotionaaliset haavat:

JOONA: Mut eiks siinä oo jotain pervoo että me ei osata suhtautua tähän maailmaan kunnioittavasti ilman että pitää kutsua apuun kuva ”lapsesta” ja ”tulevaisuudesta”? Lapset on nimenomaan tän ajattelun uhreja. Lapsuus pilataan tehokkaimmin pakottamalla lapsi tekemään kaikkea niille hyödyllistä. Lapset pakotetaan toimimaan aina esimerkillisesti suhteessa siihen mitä ne symboloi. Lapsen elämän pilaa nimenomaan tulevaisuus, jota lapsi on pistetty edustamaan. (RN, 105).

Suurin kiista Joonan ja hänen isänsä välillä on isän kirjoittama, vasta julkaistu muistelmateos. Viitataan tässä itse *Rakkaus niinku* -teoksen sisäisteokseen, isän kirjaan Juuria ja siipiä, sekä Joonan omaan kirjaprojektiin (jota *Rakkaus niinku* symbolisesti edustaa). Siinä missä isä näkee teoksen ”omana tarinanaan” ja ”elämänmittaisesta taistelusta olosuhteita vastaan”, on se Joonalle ”yksinäisyyttä pelkäävän ukon sapekas tilitys” joka perustuu ”lähimmäisten elettyjen elämien eksploitaatioon” (RN, 262–263).

Suomen Knausgårdiksi tituleerattu isä käsittelee teoksessa avoimesti elämänsä tapahtumia, tullen siinä sivussa käsitelleeksi myös läheistensä elämää ja sen varjopuolia omasta perspektiivistään. Tekstissä sivutaan muun muassa Joonan huumeriippuvuutta ja mielenterveysongelmia. Joonalla on kirjan vuoksi ahdistunut ja monet ystävät ovat katkaisseet isään kontaktit, minkä tämä näkee kyvyttömyytenä iloita hänen menestyksestään ja osoituksena, miten ”ihmiset loukkaantuvat nykyään kaikesta” (RN, 33). Vaikeuksia kohdannut ja viimein niistä tekstissään vuodattava isä priorisoi oman tarinansa, ”taistelunsa”, näin tarinaan vaikuttaneiden yksityisyydensuojaa suuremmaksi. Teksti esittää näin mielenkiintoisen moraalisen kysymyksen: missä määrin taide voi käyttää muita ihmisiä materiaanaan, ja voiko se silloin olla täysin objektiivista kohteilleen?

Kenties suurin dilemma isän teoksessa on ihmissuhdekuvioiden kaupallistaminen taiteeksi. Teos on kerännyt isälle julkisuutta ja myynyt jo neljä painosta. Joonan sanoin kyseessä on ”haava mitä sä oot nuollut ja näperrellyt, kunnes se on tulehtunut eikä parane koskaan ja jota esittelet nyt maksua vastaan” (RN, 29). Käytännössä isä on siis materialisoinut ihmissuhteensa kustannusyhtiölle ja medialle myytäväksi tuotteeksi. Tämä liittyy teoksen käsittelemään ihmissuhteiden kaupallistamiseen ja kaupallistamiseen, jota käsitellen tarkemmin tuonnempana. Taiteen lisäksi molempien teoksien sisäistekijä representoi sukupolven henkeä, jossa tekijä on elänyt (isä/Joonalla).

Vastaavasti teoksissa esiintyvän kertojan/nauhoittajan kapina kohdistuu isällä tämän perheeseen ja lähiyhteisöön, Joonalla abstraktimmin kapitalismin ja uusliberalismin valtaan. Teokset ovat ajankuvia sosiaalisen kontrollin muutoksesta, eli siitä miten primäärisuhteet ovat siirtyneet yhteiskunnan haltuun.

Joona kyseenalaistaa isän pakon tehdä asioita, mihin isä vastaa sen johtuvan vaihtoehtojen puuttumisesta. Tämä on kuvaavaa näiden kahden suhteelle ja ikäerolle: isän yhteiskunnassa hierarkia ei ole tarjonnut valinnanvaraa tehdä toisin kuin sosiaalinen normisto on kehottanut. Joonan maailmassa yksilön taas täytyy dekonstruoida järjestelmälliset odotukset uusiksi ja rakentaa oma elämänsä ilman yhteiskunnan ohjailua. Tällainen pakko on tyypillistä postmodernille yksilöllistymiskehitykselle, jossa Joona elää. Yhteiskunnan ohjailu on höltynyt ja yksilön vastuu löytää oma polkunsä on otettu annettuna. Beckin refleksiivisen modernisaatiokäsityksen mukaan subjektista tulee uusliberalismin ajassa paradoksaalisesti omien rajojensa asettaja ja tuotos (Rossi 2014, 61–62). Väärin valitsemisen mahdollisuus vaatii yksilöä olemaan alituisen valpas ja tietoinen häneen vaikuttavista kulttuurisista odotuksista: minuuskin voi olla vain asento, joka otetaan suhteessa eri tilanteisiin. (RN, 151). Päähenkilöiden konkretian lisäksi oleellista on siis myös narratiivi, mitä he omissa teoksissaan edustavat.

3.2 Ystävät

JOONA: Vittu, mä oon ollut kyl tosi paska ystävä, mä myönnän. Mut onneks mul ei nyt oo enää mitään duunia, eikä parisuhdetta, eikä mitään muustakaan estettä hengaa. (RN, 201).

Tässä osiossa analysoin Joonan suhdetta hänen ystäviinsä. Ystäviin luen vain hänen tosielämänsä, ei esimerkiksi virtuaalisen todellisuuden, sisältämät ihmissuhteet. Joonan suhde hänen ystäviinsä on heikentynyt hänen muutettuaan isänsä luo Kirkkonummelle. Moni hänen ystävistään ihmettelee, ettei Joonaa näe enää missään. Joona kokee sosiaaliset tilanteet raskaiksi ja ystävät itselleen etäisiksi. Usein sosiaaliset tilanteet eivät perustu aitoihin kohtaamisiin, vaan dialogin mahdollisuus pelkistyy Joonan yhteiskunnalliseen metakritiikkiin ja monologisiin. Tämä tekee Joonasta tilanteissa, joissa toinen osapuoli tarvitsisi tukea ja empatiaa, kylmän ja monotonisen. Tästä käytöksestä hänen ystävänsä kritisoivat Joonaa toistuvasti. Joona kohtelee läheisiään itsestäänselvyyksinä ja kaikukammioina omille mielipiteilleen, mistä johtuen suhteet jäävät lähtökohtaisesti vaillinaisiksi.

Kaikkein läheisin, mutta samalla myös sisällöllisesti pinnallisin suhde Joonalla on Caritakseen. Caritas on Joonan entinen tyttöystävä, joka elää teoksen ajassa lapsiperheessä miehensä omistamassa talossa Helsingin Puu-Vallilassa. Caritas tekee uraa graafikkona, kuvittajana ja stylistinä ja pyrkii olemaan aina trendikäs ja huomattu. Caritaksen elämä miehen ja lapsen kanssa on supistunut harveneviin kontakteihin ystävien kanssa, mikä näkyy hänen ambivalentissa suhteessaan Joonaan. Molemmat puhuvat keskustelun aikana yleensä omista asioistaan, todella toista kuulematta. Kohtaamiset myös harvoin perustuvat pyyteettömän sosiaalisen suhteen varaan, ja yleensä kyseessä on Caritas, joka haluaa nähdä Joonaa milloin apuna haastatteluun tai omaan kurjaan oloonsa.

Heidän viimeisimmässä yhteisessä katkelmassaan Caritas paljastaa halunneensa tavata Joonaa voidakseen tuntea olevansa paremmassa asemassa kuin tämä: ”Koska kun mä kuuntelen millast sun elämä on niin mä saan perspektiivii mun omaan tilanteeseen ja voin nähdä, miten onnekas mä oon ja miten hyvin mulla on asiat, ja sit ei enää tee mieli valittaa.” (RN, 315). Caritaksen motiivit voidaan katsoa itsekkäiksi, mutta hänen käytöksensä on verrattavissa Joonan vastaavaan. Molemmat käyttävät ihmissuhdetta oman etunsa ajamiseen, Caritas työnsä ja verkostojensa ja Joona kirjaprojektiinsa. Caritaksen ja Joonan suhde on pääosin hyötyyn ja välinearvoon perustuva.

Joonan motiivit tavata Caritasta ovat vähintäänkin yhtä kyseenalaiset. Joona kaipaa Caritasta lähelleen, eikä ymmärrä miksi he erosivat. Caritas kertoo halunneensa lapsia ja perheen. Nämä ovat olleet haaveita, joita hänen kanssaan seurustelevat ihmiset eivät kuitenkaan ole jakaneet: ”Mut sit yhtäkkiä oliko menny kymmenen vuotta ja kaikki pojat ketä mä tapailin sano ihan samaa [kuin Joona], että haluu vaan chillaa, haluu ottaa hitaasti, tai jotain muuta, tarkottaen aina että ei haluu sitoutua. Eli haluu vaan panna.” (RN, 298). Caritaksen kokemuksessa miehistä näkyy juuri Beckin havainnollistama yksilöllistymiskehitys, joka tekee ihmisten välisistä suhteista henkilökohtaisia riskejä. Näitä riskejä selvästi Joonakin on Caritaksen kanssa vältellyt, hänen kritiikistään mm. perheinstituutiota kohtaan päätelleen. Joona onkin avoimen skeptinen Caritaksen uutta keskiluokkaista elämää kohtaan, mikä lisää kitkaa heidän välilleen.

Viimeinen kappale, jossa Caritas esiintyy, päättyy Joonan ja Caritaksen luottamuksen rikkoutumiseen. Joona yrittää suudella Caritasta tämän estelyistä huolimatta, jolloin Caritas tönäisee tämän pois läheltään, jolloin tämä kompastuu ja vetää mukanaan kasan astioita, jotka särkyvät palasiksi lattialle. Joona alkaa itkeä ja tilanne eskaloituu välikohtaukseen, jossa Caritas sanoo Joonalle suoraan tämän toiminnan olevan satuttavaa ja väkivaltaista. Joona projisoi omaa kaipuutaan Caritakseen ja perustelee väkinäistä lähestymisyrittystään: ”Mä vastasin vaan niihin signaaleihin mitä sä lähetit mulle. Mä yritin oikeesti auttaa sua. Koska sä pyysit.” (RN, 319). Caritaksen kertoessa ongelmistaan, esimerkiksi tylsästä seksielämästä, Joona ymmärtää tämän epäsuorana kutsu ratkaista

kyseiset ongelmat. Caritas suuttuu, ja esille nousevat Caritaksen traumaattiset seksuaalisen hyväksikäytön kokemukset niin muiden miesten kuin Joonankin osalta. Tämä paljastaa lukijalle aivan uuden puolen Joonassa, korostaen juuri miten itsekästä, ja Caritaksen tapauksessa myös väkivaltaista, Joonan käytös läheisiään kohtaan pohjimmiltaan on. Kuuntelemisen sijaan Joonan ote neuvoa ja ratkaista ongelmia asettaa hänet etuoikeutettuun valtaposition toisten auktoriteetin ylitse.

Valtapositio on erityisen selvää hänen viettäessään iltaa kaverinsa Timon kanssa, joka avautuu masennuksesta ja epäterveellisen ruokavalion aiheuttamista ongelmistaan. Joonaa yrittää saada Timoa vastuuseen omasta elämästään, vaikka toimii vastaavalla passiivisuudella omissa valinnoissaan. Molemmat ovat tietoisia hektisen työkuulttuurin nurjista puolista, jotka ovat osaltaan syynä Timon keuhon terveydentilaan. Joonaa selittää omat ongelmansa systeemin rakenteellisiksi vioiksi, mutta ei tarjoa samanlaista vastuunvapautta Timolle. Timo ei koe saavansa Joonalta tukea ahdinkoonsa:

TIMO: Eli kaikki on mun syytä. Mä oon huono ihminen koska mä on sairas, ja mä oon sairas koska mä syön epäterveellisesti, ja mä elän epäterveellisesti koska mä oon masentunut, ja mä oon masentunut koska mä syön epäterveellisesti.

JOONA: Mut ehkä se vaikuttaa, jos sä syöt toleen...

(--) JOONA: Hmm... Kreisii että mäkin tässä syyllistän sua jostain minkä mä tiedän rakenteelliseksi ongelmaksi. Viiminen artikkeli minkä mä kirjoitin sinne Good Times Helsinkiin [entinen työpaikka] käsitteli just sitä, miten inhimillisestä olemassaolosta on tullu taistelukenttä, jolle neuroosit, fobiat, kehollinen oireilu, masennus ja ahdistus näyttäytyy luovuttamisena, ja sen jutun pointti oli just että tällaisessa tilanteessa masennus ja ahdistuneisuus ei oo yksityisasiota, vaan rakenteellisia, kollektiivisia kysymyksiä, joihin pitää vaatia poliittisia ratkaisuja.

TIMO: Mä ainaki pidän ne mielellään yksityisasioina. (RN, 210–211).

Joonan hetkellinen itsereflektio voisi olla mahdollisuus osoittaa Timolle empatiaa, mutta hän käyttääkin sitä vain aasinsiltana palatakseen urallaan kohtaamiinsa yhteiskunnallisiin ongelmiin. Esittäessään Timon ongelmien universaaliuden Joonaa implisiittisesti oikeuttaa tilanteen tallentamisen tekstimateriaaliksi. Vasta voidessaan ottaa Timon tilanteeseen etäisyyttä, Joonaa voi asettaa tämän ongelmat makrotason tarkasteltaviksi, ja hyväksyä ne osoituksena systeemin valuviasta. Joonaa muokkaa mielessään muiden ajattelun sopimaan omaan maailmankuvaansa, tekee yksityisestä julkista. Hänen ajattelunsa ei kuitenkaan tee Timon ongelmista yhtään sen vähemmän tälle todellisia ja raskaita, eikä hän pyri toiminnallaan auttamaan Timoa ystävänä. Kohtaaminen jää Timolle selvästi epätydyttäväksi, ja jonkin ajan päästä hän pyytää Joonaa lopettamaan itsensä neuvomisen ja tilanteen nauhoittamisen. Teksti paljastaa, miten Joonaa lennokkaisiin yhteiskuntafilosofioihinsa kiinnittyneenä unohtaa ruohonjuuritason sosiaalisuuden läheistensä kanssa.

Nykyaikaisten sosiologian suuntausten mukaan ystävyyteen perustuvat siteet ovat ottaneet ennen yhteisöille varatun aseman sosiaalisen tuen ja identiteettityön perustana (Saastamoinen 2011; ks. Chambers 2006, 86). Joonalla on vaikea suhde perheeseensä, ja hän usein kääntyy ystäviensä puoleen huoliensa kanssa. Joonan suhde hänen ystäviinsä ei kuitenkaan ole tasapainoinen, vaan kirjaprojektin tuoma itsekkyyks ja yksipuolisuus johtavat suhteiden epätasapainoon. On epävarmaa, ohjaileeko nauhoitustilanteen näennäinen neutraalius Joonan emotionaalista vastaanottokykyä, vai onko Joonan tilaansa tyytyneenä ottanut ”kertojattoman kertojan” roolin, joka tekee hänestä näin ollen ”kauheen ystävän” (RN, 77). Joonan oma masentuneisuus ei myöskään paranna hänen tilannettaan sosiaalisissa konteksteissa.

3.3 Sosiaalinen media ja verkostot

JOONA: Musta ainaki tuntuu että mun elämän ainoot oikeesti merkitykselliset kohtaamiset tapahtuu tällä hetkellä Google Hangoutsissa ja WhatsAppissa. (RN, 101).

Sosiaalinen media on teoksessa tärkeässä roolissa. Se on alusta sekä teoksen sosiaalisille suhteille että itseilmaisun verkostoille. Netissä ihmiset kohtaavat toisiaan eri anonymiteetin tasolla kuin tosielämässä; suhteet ovat usein myös lyhytkestoisempia ja yhden tai useamman kiinnostuksen kohteen ympärille rakentuneita.

Artikkelissaan bloggaajaidentiteeteistä Ignacio Siles viittaa Foucault'n teorian itsen tekniikoista ja siitä, kuinka nämä tekniikat ovat tärkeässä roolissa internetin käyttämisessä. Itsen tekniikat sallivat Foucault'n mukaan yksilölle tapoja muokata itsensä ja ajatuksensa muiden nähtäväksi, tavoitellakseen onnea, viisautta tai täydellisyyttä. (Siles 2012; Foucault 1988, 410). Yksilö siis hakee itsen tekniikoiden kautta selvempää omakuvaa sekä muille esitettävää representaatiota itsestään. Kirjoittaminen on historiallisesti merkittävin itsen tekniikka, jonka formaatti on artikkelin käsittelemistä blogialustoilta muuttanut enenevissä määrin sosiaalisen median verkostoihin. Siinä missä bloggaajat ovat usein itsenäisiä sisällöntuottajia ja oman elämänsä kertojia, sosiaalinen media painottuu enemmänkin asioiden ympärillä käytyyn keskusteluun. Esimerkkinä tästä vaikkapa Twitter, joka on käyttäjien omaan henkilöllisyyteen ja pitkälti poliittiseen sekä diskursiiviseen aktivismiin perustuva formaatti. Blogien sekä sosiaalisen medianäkyvyyden periaatteet ovat kuitenkin hyvin samanlaisia; molempien tarkoituksena on tuoda esille käyttäjän omaa persoonaa ja

erottaa hänet muista ryhmistä. (Siles 2012, 417). Sosiaalinen media on näin jälkikapitalistista yksilöllistymistä suoraan palveleva työkalu.

Joonan ystävistä erityisesti Caritakselle somenäkyvyys on tärkeää. Freelancerin työssään Caritas joutuu verkostoitumaan paljon ja olemaan näkyvillä sosiaalisessa mediassa, minkä mielekkyydestä Joonan esittää omia skeptisiä näkemyksiään. Caritas kokee internetin mahdollistavan itsensä kuratoimisen eheämmäksi ja kauniimmaksi, jopa aidommaksi kuin tosielämässä. (RN, 77). Caritakselle Joonan aktiivinen tuki hänen medianäkyvyyttään kohtaan olisi tärkeää:

CARITAS: Miks sä et muuten ikinä tykkää mun instakuvista, vaik mä tykkään sun?

JOONA: Kyl mä tykkään aina jos on joku kiinnostava. Mut jos ne on tylsii niin mä en tykkää.

CARITAS: Sun pitää tykätä silti!

JOONA: Miks?

CARITAS: Koska me ollaan kavereita!

JOONA: Ööö... Mä en ajattele sitä noin.

CARITAS: Ai me ei olla sun mielest kavereita?

JOONA: Ollaan totta kai, mut en siis näe että miks mun pitäis silti tykätä kaikist sun kuvist.

CARITAS: No mäki sit lopetan tykkäämäst sun kuvista.

JOONA: En mä oo ikinä olettanut että sun pitäis tykätä niistä ellet sä tykkää niistä.

CARITAS: "Like for like."

JOONA: Mä en tee like for like.

CARITAS: Okei. Ihan sama. (RN, 76–77).

Otteessa näkyy, miten sosiaalinen media on institutionalisoitunut myös tosielämän ihmissuhteiden mittariksi. Somenäkyvyydellä on ihmisen identiteetin rakentamisen lisäksi käytännön hyötyä esimerkiksi työelämän suhteen. Sosiaalinen media ulottuu itseilmaisusta julkisen persoonan ja ulosannin alueelle; internetpersoonan ylläpitämisestä tulee työtä, ja työ vaatii internetpersoonan vaalimista. Sosiaalisen median kautta elämän eri osa-alueet kietoutuvat toisiinsa uusilla tavoilla. Myös Joonan on tehnyt itsensä näkyväksi verkossa. Tekstissä näkyy sosiaalisen median fragmentoituminen eri alustoille; Twitter on aktivismia, Tumblr on taidetta, ja Facebook sukulaisia varten. Facebook on näistä lähimpänä tosielämän suhdeverkostoa; siellä tavataan ihmisiä, jotka tunnetaan tosielämässäänkin. Joonan tämä turhauttaa:

JOONA

mietin välil pitäskö vaa unfriendaa
kaikki sukulaiset
koska niin eri skene
(--)
oon unsubscribennu kaikki ihmiset
jotka postaa jotain henkilökohtast
haluun vaan uutiset ja taiteen (RN, 184).

Oleellinen osa verkostososiaalisuutta on samanhenkisiin yhteisöihin kuuluminen. Muiden käyttäjien mielipiteiden samuus korreloi sen kanssa, miten avoimesti joku uskaltaa ilmaista mielipiteensä internetissä. (ks. Chun & Lee 2017). Kommenttien ja/tai reaktioiden muodossa muilta käyttäjiltä saatu myönteinen palaute siis tekee todennäköisemmäksi yksilön halun viestiä muiden kanssa. Tästä syystä on loogista, että internetissä hakeudutaan yhteisöihin, joiden käyttäjien arvoihin yksilön on helppo assosioitua ja näin ottaa osaa. Joonan tapa eristää itseään muista enenevässä määrin myös selittää, miksi hän ei halua olla kontaktissa verkossa esiintyviin läheisiinsä. Facebook on Joonan mielestä liian lähellä tosielämän ihmisverkostoja, ja hän haluaa kuluttamansa informaation olevan enemmän anonyymia ja hänen intressiensä mukaista. Internetissä hänen tosielämänsä suhdhierarkiat on mahdollista unohtaa, mutta tästä ikävästä todellisuudesta Facebookin sukulaiskontaktit ovat muistuttamassa.

Teoksen ehdottomasti mielenkiintoisin suhde Joonalla on hänen Googlen sovelluksessa yhteyttä pitämäänsä SAD91RL- käyttäjään, joka on löytänyt hänet Joonan entiseen työpaikkaan kirjoittamansa esseen kautta. SAD91RL on Suomesta kotoisin oleva, Madridissa asuva taitelija, joka Joonan tavoin kärsii mielenterveysongelmista ja ottaa aktiivisesti kantaa yhteiskunnallisiin ongelmiin. Sen lisäksi että hän on naisoletettu ja syntynyt vuonna 1991, hänestä ei tekstissä kerrota paljonkaan. SAD91RL arvottaa yksityisyytensä internetissä hyvin korkealle, toivoen että voisi olla vain hologrammi, tai hahmoton avatar. Esimerkiksi hänen Instagram-tilinsä kuvat eivät ole hänestä itsestään, kuten Joonalle myöhemmin käy ilmi. Vaikka hänellä on vahvoja mielipiteitä kapitalistisesta yhteiskunnasta ja sen valtarakenteista, hän ei henkilöidy niiden esittäjäksi eri verkostoissa kuten Joonalla. SAD91RL on avoimen pettynyt menestystä ja tuottamista vaativaan systeemiin; hän pyrkii esimerkiksi taiteensa kautta hakeutumaan mielekkäämmän elämän äärelle ja asettamaan henkilökohtaisia rajoja oman jaksamisensa vuoksi.

SAD91RL ja Joonalla ovat teoksen ajassa keskustelleet muutaman viikon verran elämästään, suhteistaan ja Joonan kirjaprojektista. Joonalla sisällyttää SAD91RLin kanssa käydyt chat-viestit osaksi

työstämäänsä kirjaprojektia. Tekstin ensimmäisessä heidän yhteisessä luvussaan, Joonaa mieltää omien Facebook-kavereidensa määrää ja suhdetta itseensä. SAD91RL vastaa Joonalle haluavansa verkkosuhteissaan tilaa kasvaa ja olla tasavertaisia. Vastauksesta voi päätellä, että SAD91RL ei koe suhdetta tyydyttäväksi, että Joonaa tukeutuu häneen liikaa ongelmissaan eikä anna tälle tukea takaisin, ja että tätä on jatkunut jo jonkin aikaa. Internetin mahdollistamat ihmissuhteet riisutaan valtasuhteista; samalla kyseisten valtasuhteiden yhteiskunnallista olemassaoloa on helpompaa tarkastella objektiivisesti. Olemaan jää vain ihmisten välinen kommunikaatioyhteys. Nettiystävyyden on nk. ”puhdas suhde” (ks. Saastamoinen 2011; Giddens 1991, 84–85), sillä se on olemassa vain suhteen itsensä vuoksi ja osapuolten omasta halusta. Koska suhdetta eivät määrittele mitkään ulkoiset tekijät, on osapuolten myös mahdollista vaatia suhteelta ja toisiltaan enemmän.

Näin ollen suhteen tulisi perustua pelkästään Joonan ja SAD91RLin halulle olla yhteydessä; Joonaa kuitenkin sekoittaa suhteen tasapainoa hakemalla siitä emotionaalista validaatiota sekä kirjaprojektinsa kautta suoraa taloudellista hyötyä. Joonaa siis ottaa suhteelta ja SAD91RL:ltä enemmän kuin antaa. Tämä tekee lähtökohtaisesti yhteiseen haluun perustuvasta intressisuhteesta vääristyneen ja epätasapainoisen.

Joonaa ihailee SAD91RLin itsenäisyyttä, mutta ei itse pääse rikkomaan omaa masentuneisuuden kierrettään. Joonan ja SAD91RLin keskusteluiden edetessä, Joonan kamppailut perheensä, työuransa sekä masennuksensa kanssa heijastuvat myös heidän internet-ystävyyteensä. SAD91RL puhuu Joonan kanssa hänen isäsuhteestaan ja kirjaprojektin moraalisuudesta, josta jälkimmäiseksi mainitusta hänellä on paljon kritiikkiä. Hänen mielestään Joonaa, joka nauhoittaa keskusteluja läheistensä kanssa teostaan varten, toimii itsekkäästi ja väkivaltaisesti. Joonaa rinnastaa dokumentoinnin nykyaikaisena kansantaruston keräämiseksi, kun taas SAD91RLille muiden nauhoittaminen omaa projektia varten on vastoin hänen moraalisia periaatteitaan. Yksityisyyden rajat ja siihen kietoutuva valta ovatkin merkittävimpiä teoksessa esiintyviä metakysymyksiä.

Isän teos on muistelmateos, autofiktio hänen omasta perspektiivistään, siinä missä Joonaa on omassa teoksessaan vain ”kirjoituskoneen hoitaja” (RN, 213). Joonaa asettaa itsensä omasta narratiivistaan, ja symbolisesti näin myös elämästään, ulkopuoliseksi toimijaksi, vaikka jo itse nauhoittaminen ja leikkeiden valinta on aktiivinen ja harkittu teko. Teknisesti Joonaa tiedostaakin tämän:

JOONA

mietin onks kaikki dokumentointi

tietystä mielessä sikailua?

tossa nauhottamisessa tosi vahvasti
tuntuu että valta siirtyy mulle,
muiden ulottumattomiin.
(-- se teksti jää ikäänku todistamaan jotain
se teksti on ”valtaa” (RN, 56).

Positioimalla itsensä nauhoitustilanteen ulkopuolelle ja redusoimalla tekstin näennäisen neutraaliksi Joonaa myös kieltää omat etuoikeutensa yksilönä. Hän kokee olevansa valtakulttuurin hiljentämä ja tuottamansa tekstin olevan neutraalia dokumentointia, jonka tulkinta jää lukijalle. SAD91RL muistuttaa Joonaa, että tämän kokemus valtakulttuurin alistetuksi tulemisesta tekstinsä motiivina, ei ole täysin vedenpitävä:

JOONA:

must kyl aina tuntuu että mä olen
myös itse haavoittuvainen
ja katseen kohteena

SAD91RL

mut se miltä sust tuntuu ei vaikuta siihen valtakysymykseen
mikä liittyy tohon tekstiin... (RN, 221).

Näkemällä itsensä vain tekstin tallentajana Joonaa häivyttää omat etuoikeutensa valkoisena cis-miehenä. Tosielämän realiteettien mukaan valta on siis jo ennestään hänellä suhteessa muihin, vaikka hän omien sanojensa mukaan taisteleekin symbolista kapitalismin järjestystä vastaan ”ruohonjuuritasolta”.

Joonan hyvät intentiot ja alemmuudentunteesta kumpuava uhriasema eivät kuitenkaan poista hänen tekstinsä valtarakenteita, jotka viimekädessä hyödyttävät häntä itseään. Joonaa haluaa tehdä häneen vaikuttavat valtarakenteet näkyviksi, mutta tulee todellisuudessa vain korostaneeksi omiaan. Keskustelujen edetessä SAD91RL joutuu yhä useammin huomauttamaan Joonaa keskustelujen pyörimisestä tämän ongelmien ympärillä. Joonan hakiessa yhä enenevässä määrin tukea heidän suhteeltaan SAD91RL kokee väsyvänsä keskustelun kehää kiertävään luonteeseen:

SAD91RL

tää vie mun voimia
niin kauan ku sä pakotat mut olemaan sulle terapeutti tms

tää vie multa elämää enemmän ku antaa
enkä ehkä pysty
just nyt kannattelemaa
meidän molempien tilannetta
koska mul on vitusti omia ongelmia mitkä pitäis jaksaa selvittää (RN, 272).

Joonan mielestä hänellä ei ole enää mitään hävittävää tosielämän ihmissuhteiden vaikeutuessa, ja hän ilmoittaa ostaneensa lentoliput Madridiin SAD91RLin luokse. Joonan on kokenut keskustelunsa SAD91RLin kanssa enemmän romanttista suhdetta muistuttavaksi, ja nyt hän haluaa viedä tuon suhteen fyysiselle tasolle. Tästä SAD91RL kieltäytyy, ja kertoo ettei ole se tyttö, joksi Joonan on häntä hänen Instagram-profiilinsa kautta luullut. Joonan on siis SAD91RLin internetpersoonan kautta luonut itselleen mielikuvan tämän identiteetistä, joka ei osoittaudukaan oikeaksi. Romanttinen kiinnostus on sekin Joonan itsensä luomaa; hän on väsynyt elämäänsä Suomessa, tullut juuri entisen tyttöystävänsä Caritaksen torjumaksi ja kaipaa rakkautta. SAD91RL haluaisi heidän välisensä suhteen olevan hellyyttä ilman ”alkua ja loppua”, kiintymystä, joka ei perustuisi tosielämän valtarakenteisiin. (RN, 278). Teoriassa internetin anonymiteetin mahdollistamana tällaista hierarkioista vapaata suhdetta olisikin helpompaa rakentaa, mutta Joonan haluaisi tuntea SAD91RLin *IRL* (in real life).

Kuten aiemmin mainitsin, pelkkään osapuolten haluun perustuva suhde voi olla verkossa vapauttavaa; teksti kuitenkin näyttää, miten tällaiset *puhtaat suhteet* ovat usein kuitenkin myös lyhytaikaisia ja hauraita. Kun suhteessa ei ole mitään ankkureita tosielämän kanssa, niistä on helppo lähteä pois – aivan kuten internetin erilaisista intressiryhmistä. (Aro 2011, 54). Joonan ylittää SAD91RLin toivoman internet-suhteen rajat pyrkimällä eroon anonymiteetin verhosta. Tämän tuloksena Joonan menettää yhteyden SAD91RLiin ja hänelle tärkeimpään keskustelukumppaniinsa.

3.4 Työ

JOONA: Mut jotain outoo siin siis on, miten työ toimii sellasena ”identiteettikoneena”, joka erottaa mut muista ihmisistä, tekee musta sotilaan, hävittää musta siviilin. Mä oon tuntenut miten se toimii. Mä oon tuntenut sen imun. Yhtäkkiä mä samastun mun ammattiin enemmän ku mihinkään muuhun identiteettiin. (RN, 153).

Työ on teoksessa hyvin laajalti käsitelty aihe – oma fokukseni kuitenkin keskittyy työn sisäisiin suhteisiin ja verkostoihin. Käyn myös lyhyesti läpi työn muutoksia nykyajassa ja sen vaikutuksia yksilön psyykeen sekä sosiaaliseen elämään. Tässä osiossa korostuvat ihmisten taloudellinen aspekti ja suhteiden konkreettinen välinearvo, eli juuri se problematiikka mitä tekstin sisäistekijä kritisoi.

Joonalle työ on paradoksaalinen entiteetti, jota hän samalla toistuvasti kritisoi ja josta kokee olevansa jollain tasolla riippuvainen. Muuttaessaan Kirkkonummelle hänen elämänsä supistuu lähinnä kirjaprojektin toteuttamiseen. Koska projektin materia tulee hänen kohtaamisistaan muiden kanssa, voisi katsoa, että hän omistaa koko senhetkisen elämänsä teoksen toteuttamiseen. Joonan elämä ja ihmissuhteet pelkistyvät sanoiksi kirjan sivulle, myytäväksi konkretiaksi. Joonan on itsekkin tietoinen asiasta:

PINJA: Onks sul mitää työn alla?

JOONA: No tavallaan. Kirjotan sellast kirjaa...

PINJA: Ai romaani?

JOONA: Joo, tavallaan. Mä oon koostanu jotain Google Hangouts -chatteja ja sellasta... Tavallaa tuntuu että sit tulee niinku Faust-päällekirjoitus. Että protagonistista saa rahaa ja famee sitä vastaan että luovuttaa kustantajalle eli paholaiselle privacy... (RN, 370).

Tällä tavalla Joonan myydessä elämänsä sisällön kulutettavaksi tavaraksi, työ on integroitunut olennaiseksi osaksi häntä ja hänen identiteettiään. Nykyajan työ on monessa tapauksessa levittänyt elämän alituisiksi seuralaiseksi myös työajan ulkopuolella – Joonan tilanteessa työn konstruktio on vieläkin monimutkaisempi ja laajalle levittyneempi. Richard Sennett kirjoittaa provokatiivisiksi luokitellussa teoksessaan *Työn uusi järjestys – Miten uusi kapitalismi kuluttaa ihmisen luonnetta* (1998) joustavan työajan olevan työntekijälle etu, mutta joka kuitenkin sitoo hänet tiukemmin kiinni instituutioon. (Sennett 1998, 59). Tämä korostuu esimerkiksi juuri luovassa työssä, jossa tekijä on oman ansionsa sisällöntuottaja. Luova työ on teoksenkin maailmassa vapaampaa erinäisistä auktoriteeteista, mutta alituisella läsnäololla ja tekijäänsä ripustautuvana kuluttavampaa. Joonakin on luova työläinen, mutta hänelle korkein auktoriteetti on silti kirjasopimusta tarjonnut ja materiaa vaativa kustantamo. Ei siis mikään ihme, että Joonan vertaa itseään Faustiin, kun hän uhraa itsensä ja läheistensä yksityisyyden rahaa vastaan. Joonan on suora linkki kapitalismin ketjussa, joka hyödyntää ihmiset välinearvona menestyksen vuoksi. Formaatti ja Joonan omat perustelut ovat erilaisia, mutta niissä on hyvin paljon samaa hänen isänsä teokseen, jonka kanssa dialogiin Joonan teksti asettuikin (RN, 223).

Joona keskustelelee työn luonteesta paljon – varsinkin isänsä kanssa. Isä edustaa vanhemman sukupolven työmoraalia, vaikkei ole itsekään kokenut asettuvansa ongelmitta palkkatyön vaatimuksiin. Puhuttaessa marxilaisesta työetiikasta Joona toteaa:

JOONA: (--) mä myös ajattelen että mä oon ite se ”kapitalisti”, koska mulla on kaikki tuotantovälineet mun hallussa, ja tavallaan mä käytän sitä sen toisen ”enterprisen” verkostovoimaa ja uskottavuutta ja niin edelleen mun omien etujen ajamiseen. Niinku, se ei must oo niin yksinkertainen se yhtälö, että kuka käyttää ketä hyväkseen... Mä en koe olevani erotettu mun toiminnasta, pikemminkin päinvastoin, kaikki on työtä ja kaikki on investointia johonkin tulevaan. (RN, 147–148).

Otteessa näkyy, miten Joonan mukaan nykyajan työ vaatii tekijää olemaan itsensä pomo. Joona on itse vastuussa verkostoitumisesta ja maineen kerryttämisestä, aivan kuten kaikki muutkin samoista paikoista kilpailevat tietotyöläiset. Kontaktit myös vaativat yhä enemmän persoonan ja henkilökohtaisten suhteiden tuomista peliin, sekä työpaikan arvoihin ja verkostoihin samaistumista. (RN, 153). Joona itse on saanut potkut Good Times Helsinki -nimisestä kaupunkilehdestä hänen tehtyään paljastusartikkelin henkilökunnan sisäisestä syrjinnästä ja rasismista. Nauhoittamalla tilanteen valta siirtyy hänelle, korkeampien toimihenkilöiden ulottumattomiin.

Teko on Joonalle kapinaa, symbolista oman tahdon ja arvojen esittämistä, vaikka se maksaakin hänelle hänen työpaikkansa. Joona toimii tilanteessa autenttisesti ja suoraselkäisesti – positiot muuttuvat, kun Joonasta tulee oman itsensä työnantaja. Ilman ylempää auktoriteettia Joona on itse vastuussa läheisilleen nauhoituksilla tuottamastaan tuskasta, myös pakotettu ottamaan kyseinen positio nostaakseen itsensä työttömyydestä ja päästäkseen eteenpäin urallaan. Ollessaan itsetyöllistynyt Joonan suhde työhön on myös paljon tiiviimpi ja taiteeseen identifioitunut. Ripustaessaan runsaasti tällaisia merkityksenantoja tekstiinsä, Joonan on mahdollista toimia kyseenalaisesti läheisiään kohtaan oman etunsa vuoksi.

Työelämän muutokset ja prekarisaation problematiikka ovat teoksessa laajalti käsiteltyjä aiheita. Isän, Sirpan ja Joonan kautta käsitellään sukupolvien muutoksia työn luonteessa. Joona kokee, etteivät isä ja Sirpa vanhempina ihmisinä kykene näkemään työtilannetta hänen perspektiivistään:

JOONA: Must tuntuu jotenki että te ette jostain syystä haluu ymmärtää, että prekaarisuus ei oo mikään väliaikainen ikävä olosuhde joka katoaa ajan myötä oikeiden hallinnollisten päätösten ansiosta, vaan täysin uus ja täysin tarkoituksellisesti tuotettu valvonnan ja hallinnan muoto. Joka on ominainen tälle nimenomaiselle historialliselle tilanteelle.

SIRPA: No kuka sitä sitten halliitsee?

JOONA: En mä tiää! Kuka ajaa näitä uusliberaaleja uudistuksia läpi Suomessa? Hallitus. Lobbaajat. Ravintolapäivän perustajat. PR-yrietykset. Airbnb:tä ja Uberiä hehkuttavat toimittajat. Itsensäyöllistävät taiteilijat. Luovat muutostoimistot. Libera. Opportunistiset punavihermädättäjät. Me kaikki yhdessä, jotka suostutaan tähän. En mä tiää. (RN, 248–249).

Totta kuitenkin on, että työmarkkinoiden tahti on kiristynyt huomattavasti hyvinvointivaltion kultakauden jälkeen 1970-luvulta alkaen. Globalisaation aikakaudella talouskasvua on pyritty vapauttamaan valtion väliintulosta areenaksi individualismille ja vapaalle kilpailulle. Halvan työvoiman saaminen erityisesti Aasiasta on muokannut työnantajien arvoja ja intressejä kustannustehokkaampaan suuntaan, nakertanut eri instituutioiden asemaa ja luonut eri luokkien fragmentoitumista. (Standing 2011, 26–27). Joonan ei pysty kohdistamaan voimiaan työnhakuun tässä hetkessä, koska on jo lamaantunut mahdollisuuksien ja riskien paljoudesta tulevaisuudessa. Epävarma työtilanne ei tarjoa enää vakituista kasvun ja kehityksen paikkaa, vaan työstäkin on tullut yksilöllistymisen prosessi ja tasohyppely aina seuraavalla vaikeustasolle. (RN, 148).

Työelämä ulottuu teoksen maailmassa myös ihmissuhteiden alueelle. Kuten mainittu, Joonan kirjaprojektia on haastavaa, ja käytännössä mahdotonta erottaa muusta elämästä. Mutta myös hänen motiivinsa suhteiden solmimiseen ja ihmisten tapaamiseen voidaan kyseenalaistaa, kun vaakakupissa on Joonan ura. Esimerkkinä toistuvat pyrkimykset päästä dialogiin isän kanssa ja tälle esitetyt vaatimukset muuttaa maailmankuvaansa. Voidaan kysyä, hakeeko Joonan keskustelua saadakseen materiaa tekstiinsä, eikä niinkään todella keskustellakseen isänsä kanssa. Suhde ei perustu sosiaalisen itseisarvon, vaan pikemminkin sosiaalisen hyödyn varaan. Joonan ystävistä erityisesti Caritas toimii suhteissaan jokseenkin samalla periaatteella. Graafikkona verkostot ovat hänen työlleen olennaisessa asemassa, ja hän kokeekin Joonan kykyjen voivan auttaa häntä urallaan. Joonan samaan aikaan kritisoi ja samaistuu Caritakseen:

JOONA: Kreisii miten kauan mulla meni tajuta, ettei mulla ja Caritaksella oo mitään yhteistä paitsi pakkomielle työntekoa kohtaan ja hirvee hinku saada huomuiota. Jotenki koko se elämänmuoto oli sillee toxic. Ainoo mistä kukaan välitti puhuu oli mitä ite teki, ja ainoo syy miks oli kiinnostunu kuulemaan muilta mitä niillä oli menossa, oli että sais tietää onks se siistimpää vai ankeempaa ku se mitä ite teki, että pitääks olla kateellinen vai voiko salaa halveksia. (RN, 156).

Verkostojenkin tehtävä on ensisijaisesti vauhdittaa yksilöiden urakehitystä – sosiaalisuudesta on paradoksaalisesti tullut yksilöllistymisen työkalu. Myös suhde SAD91RLiin on vajavainen täysin itseisarvoiseen ihmissuhteeseen verrattuna. SAG91RL ilmaiseekin tämän epäsuorasti Joonalle:

SAD91RL

must siinä on aina jotain surullista
et oman hyvinvoinnin ja ystävydet valjastaa
osaks työtä ja arvonmuodostusta.
tuntuu et mun elämässä ihmisil on liikaa projekteja, liian vähän muunlaista kanssakäymistä;
kuulostaa ehkä pretentious mutta yritän vastustaa
tavaramuodon levittymistä kaikkialle esim ystävyyteen
kiinnostaa olisko kanssaolemisen keinoja ilman päämäärää (RN, 181).

Työelämän ulkopuolella, apurahalla elävänä, SAD91RL myös konkreettisesti pystyy kyseenalaistamaan työn arvontuotannon hegemonian. Joonalle tämä ei ole hänen omassa elämäntilanteessaan mahdollista taloudellisesta näkökulmasta. Lisäksi hän kokee kirjaprojektinsa olevan niin tiiviisti sidottuna identiteettiinsä, että hän kokee taiteensa olevan isän kaltaista ”sisäistä pakkoa” nauhoittaa, litteroida ja luoda oma tarinansa. SAD91RLin ja Joonan eroissa representoituvat työelämän yksilöä useilla tavoilla hallitsevat voimat.

4 YHTEISÖT

4.1 Yhteisöjen itseis- vai välinearvo?

Tietyissä mielessä kaikki suhteet ovat egoistisia, sillä ne palvelevat jotain tiettyä tarkoitusta. On kuitenkin erotettava, onko tämä tarkoitus esimerkiksi sosiaalisen pääoman kerryttäminen vai tietty taloudellinen, mitattavissa oleva ja välineellinen pyrkimys. Juuri tätä eroa edustavat itseis- sekä välinearvon käsitteet. Itseisarvo on arvo sinänsä, esimerkiksi elämä, onni tai rakkaus. Välinearvot taas ovat nimensäkin mukaan välineitä itseisarvojen saavuttamiseen. Ihmiselle sosiaalisena olentona ihmissuhteet nähdään usein itsessään arvokkaina. Itseis- ja välinearvojen eriytyminen ei kuitenkaan ole itsestäänselvyys postmodernissa ajassa. Kysynkin, voivatko ihmissuhteet, jotka kuitenkin palvelevat taloudellista päämäärää, kuten Joonan kirjaprojektin tapauksessa, olla itsessään arvokkaita.

Elämän eri aspektien arvoa ei välttämättä ole joka tilanteessa mielekästä erotella toisistaan. Asioiden arvoja voidaan silti järjestellä ja priorisoida erilaisten kontekstien mukaan. Richard Sennett toteaa esimerkiksi työpaikkojen pyrkivän ajassamme entistä suurempaan joustavuuteen. Näin organisaatiot eivät ole riippuvaisia jäykistä henkilörakenteista, vaan muistuttavat enemmän monisäikeisiä verkostoja. Työntekijät on helppo korvata uusilla. Ajattelutapa nojaa enenevässä määrin nk. ”heikkojen suhteiden” merkitykseen työelämässä (Sennett 1998; ks. Granovetter 1973, 20–21). Käytäntö rapauttaa työntekijöiden välisten suhteiden muodostamisen mahdollisuuksia, sekä syö pohjaa sellaisilta sosiaalisilta arvoilta, kuten lojaalius tai luottamus. Näitä arvoja ei enää tarvita yrityksen menestymiseen, päinvastoin; yksilöiden liiallinen kiintymys toisiinsa voi olla esteenä joustavuuden toteuttamiselle ja vaikuttaa taloudelliseen tulokseen. Ihmissuhteita ei siis tarvitse nähdä itsessään arvokkaina, mikäli niiden olemassaolo seisoo jonkin toisen arvon tai arvonmuodostuksen tiellä. Jos tällainen joustavuus on mahdollista nykypäivän työelämässä, joka on jo laajentanut vaikutuspiiriään elämän muille osa-alueille, miten sen käytännöt eivät voisi vaikuttaa ihmissuhteisiin työn ulkopuolella?

Seuraavassa luvussa perehdyn marxilaisuuden teoriaan keskittymällä erityisesti alienaation sekä reifikaation käsitteisiin. Pohdin ja analysoin sosiaalisten suhteiden muuttuvia arvoja postmodernismin sisällä. Tekstissä olennaista on uusliberalistisen kapitalismin luonne ja kritiikki, joka toimii kasvualustana sosiaalisuuden sekä kulttuurin muutoksille.

4.2 Sosiaalinen alienaatio ja reifikaatio

Kommunistinen manifesti (1848) lienee 1800-luvun tärkeimpiä historiallisia sekä yhteiskunnallisia teoksia. Manifestissa Karl Marx sekä Friedrich Engels hahmottelevat feodalismien jälkeisen teollistumisen mukanaan uuden talousjärjestelmän, kapitalismin, luonnetta ja vaikutuksia. Kapitalismin ydinongelmiksi Marx ja Engels listaavat mm. ihmisten vieraantumisen työnsä tuloksista, itsestään sekä muista. Vieraantuminen (saks. *Entfremdung*, engl. *alienation*) tarkoittaa työn tekemistä maksetun palkan, ei työn sisäisen arvon takia. Työn merkityksen pelkistyessä rahaan ja ulkoapäin asetettuihin odotuksiin, ihminen vieraantuu myös itsestään sekä muista ihmisistä. (Ojajärvi, Sevänen & Steinby 2018, 20; ks. Marx 1978). *Alienaatio* ulottuu kapitalismin ja palkkatyön kautta myös muille elämän osa-alueille. Vieraantuessa itsestään yksilön on vaikeampaa muodostaa kontaktia muihin; tämä tuottaa toisistaan entistä eristyneempiä yksilöitä. Tällainen kehityksen lakipiste ja sitä seuraava vastarinta on näkyvissä myös Ekholmin teoksessa. Kiihtyvä markkinakapitalismi vääristää sosiaalisia suhteita ja ihmisen luontaista lajiolemusta.

Sosiaalinen media tuottaa sekin vieraantumista. Yksilöiden esitetään muodostavan omat mielipiteensä ja toimivan omista lähtökohdistaan käsin verkostojen näennäisen hierarkiattomassa tilassa. Kyseinen tapa ohittaa sosiaalisen järjestyksen vaikutukset tulee lopulta vain vahvistaneeksi alienaation tilaa (Leal 2018, 691–693). Sosiaalisen median formaatti sulkee lähtökohtaisesti pois konkreettisen, yhteisöllisen toiminnan. Vaikuttamisesta tulee ongelmallista ja lähinnä liberalistisia tahoja palvelevaa, kun yhteisö esitetään autenttisen yhteisön sijaan summana yksilöiden intressejä. ”Twitter-aktivismiin” sekä ”Facebook-vallankumouksiin” perustuva kollektiiviin vaikuttaminen on jo periaatteellisesti tehotonta, kun se esitetään uusliberalistisen, yksilön etusijalle asettavan kulttuurin sisällä.

Vieraantumisesta erotettava reifikaatio tarkoittaa kapitalistisen järjestelmän alla syntyneiden instituutioiden, käytäntöjen ja esineiden inhimillisen alkuperän kätkeytymistä. (Ojajärvi, Sevänen & Steinby 2018, 18–19; ks. Berger & Luckmann 2000). Ihmisten rakentama ja hallinnoima järjestelmä esitetään luonnonlakina, jonka toimintaa ei voida ohjailta. Vaikutusmahdollisuuksien puute ei tarjoa yksilölle kokemusta asioiden muuttumisesta omalla toiminnalla, jolloin kokemus ympäröivästä maailmasta jää irralliseksi ja fragmentoituneeksi. Yksilö ei näin ollen voi sitoutua myöskään muihin ihmisiin. Reifikaatio vakiinnuttaa vieraantumisen tilan jättämällä näkyvistä vaihtoehdot kapitalismin ulkopuolella. Pääoma taas esitetään itsenäisenä ja persoonallisena, kun taas ihminen nähdään epäitsenäisenä ja persoonattomana. (Steinby & Tirronen 2018, 202–205; ks. Marx & Engels 1848).

Tällainen jako asettaa yksilön subjektiivisuuden taloudelle alistaiseksi. Talouden arvo on tällöin ainakin näennäisesti ihmisen itseisarvoa korkeammalla. Tekstissä Joonas ja moni muu nuoremman sukupolven edustaja kuvataan juuri tällaisina; omaa arvoaan järjestelmän edessä kyseenalaistavina, ajelehtivina ja epävarmoina yksilöinä. (ks. Sennett 1998, 24–28).

Yksilön identiteettiä vahingoittavan vaikutuksensa lisäksi kapitalismi vaikeuttaa kykyä muodostaa mielekkäitä ihmissuhteita. Marxin ja Engelsin mukaan markkinatalouden valta rikkoo perhesuhteet, arvioimalla perheenjäseniäkin heidän tuottamansa hyödyn tai haitan kannalta. (Steinby & Tirronen 2018, 203; ks. Marx & Engels 1848). Perhesuhteiden itseisarvolta ja merkitykseltä yksilön kehitykselle putoaa pohja, kun suhteita arvioidaan kapitalismin säännöin. Jean Peyrelelade kirjoittaa nykyisen globaalin finanssikapitalismin muutosta ”totaalikapitalismiksi”. Totaalikapitalismi on kaikkiin ja kaikkialle ulottuvan, kontrolloimattoman ja välinpitämättömän liberaalikapitalismin seuraava vaihe. Totaalikapitalismissa ihmiskunta on kruunannut kapitalismin yhteiskunnan kiistattomaksi yksinvaltiaaksi (Steinby & Tirronen 2018, 203–204; ks. Peyrelelade 2009). Pääoman logiikka on rationalisoitu kokonaan käsittämään ja täten ohittamaan ihmissuhteiden emotionaalisen itseisarvon. Voisi katsoa, että viimeistään tuossa pisteessä rahan (välinearvo) ja ihmissuhteiden (itseisarvo) merkitykset tulevat muuttumaan, elleivät jopa vaihtumaan kokonaisuudessaan.

5 LOPUKSI

JOONA: Loppujen lopuks meidät on heitetty tähän maailmaan ilman meidän suostumusta, ilman tarkotusta tai päämäärää, meidän olemassaolo on meillä vaan lainassa, tauko kahen ikuisuuden mittaisen kuoleman välillä, maailmassa joka enemmän ja enemmän muistuttaa autiomaata, ilman paikkaa mihin asettua, vailla keinoja kohdata ja ymmärtää toisiamme. Tästä prekaarisuudessa on kysymys. Me kuollaan kaikki yksin. (RN, 296).

Rakkaus niinku esittää postmodernin yksilön sosiaaliset suhteet ajassa muuttuvina, vaikeina sekä moniulotteisina. Eräs tärkeä kysymys, joka teoksen narratiivista herää, ovat juuri suhteiden muutokset nykyaikaisen yksilön elämässä. Elämänpiirin laajetessa kyläyhteisöstä ystävien kautta someverkostoihin, ihmisen sosiaalisuus on muutoksessa. Ihmiset eivät ole enää riippuvaisia perhe- ja sukulaissuhteiden merkityksestä heidän toimeentulolleen ja identiteetilleen. Kehitys kohti aiempaa itsenäisempää yksilöä voi olla vapauttavaa, kun ulkoapäin tulevat valtasuhteet on viimein mahdollista kyseenalaistaa ja purkaa. ”Itsensä löytämisestä” on tullut oletusarvoinen osa nuorten ihmisten elämänkaarta. Yksilö on vastuussa oman elämänsä suunnasta, menestyksestä sekä onnellisuudesta. Tällainen yleistynyt, uusliberalistinen ajattelutapa luo yksilölle paineita toimia oikein, koska arvostus muilta koetaan itsen kautta. Kyseinen yksilöllisyyden ja itsen pärjäämisen ideaali on ristiriidassa ihmisen tarpeelle etsiä ja tukeutua sosiaalisiin verkostoihin. Yhteisöistä tulee hauraampia ja yksilöistä entistä yksinäisempiä.

Rakkaus niinku käsittelee juuri tällaisia nuorten aikuisten elämään liittyvää epävarmuutta kapitalismin, perhesuhteiden ja eksistentiaalisten kriisien ristiaallokossa. Jatkuvasti muutoksessa olevista rakenteista ja saadun informaation määrästä on vaikeaa rakentaa ehjää minuutta. Teoksen hahmot ovat voimattomia kaiken nielevän järjestelmän edessä, ja ainoa jäljelle jäävä tapa erottua muista ja ilmaista itseään on kuluttaa merkkivaatteita, teknologiaa ja päihkeitä. Dokumentoiva, sivustakatsojamainen kerrontatyyli paljastaa subjektit irrallisiksi ympäristöstään ja muista ihmisistä. Joonan monologimainen tapa puhua taas esittää, kuinka haastavaa molemminpuoliseen dialogiin paneutuminen on, kun yksilö on liiaksi kiinni omassa todellisuudessaan. Intensiivistyvä yksilöllistyminen tekee myös entistä vaikeammaksi löytää tasapainon itsen kehittämisen ja ihmissuhteiden ylläpitämisen välillä. Joskus nuo arvot voivat asettua vastakkain esimerkiksi ajankäytön suhteen. Kuten olen analyysissäni todennut, postmodernismin kontekstissa ensimmäiseksi mainittu painaa vaakakupissa usein enemmän.

Olen tässä työssä pureutunut suomalaiseen, postmoderniin kirjallisuuteen, sosiaalisten suhteiden muutokseen sekä yksilöllistymisen uusimpiin teorioihin. Olennaista tekstissäni on myös kapitalismikritiikki, joka pyrkii dekonstruoimaan ja tuomaan esille voimia, jotka muokkaavat ihmisten välistä sosiaalisuutta sekä yksilöllistymiskehitystä tiettyyn suuntaan. Analyysissäni olen esittänyt, että nuo suunnat voivat olla hyvinkin ristiriitaisia talouskasvuun pyrkivän yhteiskunnan, ja yksilön subjektiivisten sekä sosiaalisten intressien välillä. Liberaalikapitalismi ei määrittele pelkästään työn luonnetta ja tulonjakoa, vaan myös yleistä arvo- ja moraalipohjaa. Kapitalismin olemassaolo ja kehitys läntisen maailman vallitsevana yhteiskuntajärjestelmänä säätelee siis sitä, miten koemme vallitsevan yhteiskunnan, itsemme sekä muut.

Rakkaus niinku on moniulotteinen teos, josta riittää oman analyysini jälkeen vielä valtavasti tutkittavaa. Pelkkä kirjallisuudentutkimuksen teoreettisissa kehyksissä pysyminen mahdollistaisi analyysin suuntautumisen spesifeihin aiheisiin kuten esimerkiksi narratiiviin, sukupuolikysymyksiin tai tekstin intertekstuaalisuuteen. Oman työni keskiössä ovat olleet valta ja sosiaaliset suhteet, joka sekin vain pintaraapaisu kyseisistä aiheista teoksessa. Postmodernin kirjallisuuden, ja erityisesti *Rakkaus niinku* -teoksen antia ovat monitasoiset kerronnan tyylit ja yhteen kietoutuvat merkityksenannot. Teoksessa kuvattu ympäröivä, kaottinen maailma voidaan nähdä representaationa yksilön psyykestä. Kenties syväluotaavampi, yksilön psyykeen keskittyvä hahmoanalyysi olisi paikallaan teoksen analyysissä ja jopa tulevassa tutkimuksessa. Joka tapauksessa, *Rakkaus niinku* on erinomainen teos sekä suomalaisen postmodernismin kirjallisuuden edustajana, että terävänä, taiteellisena ja yhteiskunnallisena ajankuvana.

LÄHTEET

Primäärilähteet

Ekholm, Johannes (2016). *Rakkaus niinku* [=RN]. Helsinki: Otava. Painopaikka: Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2016.

Sekundaarilähteet

Aro, Jari (2011). Yhteisöllisyys ja sosiaalinen side (35–61). Teoksessa *Yksilöllinen yhteisöllisyys – Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen*. Toim. Kangaspunta, Seppo. Tampere University Press, Juvenes Print 2011.

Atkinson, Will (2007). Beck, individualization and the death of class: A critique. *The British journal of sociology*, 58 (3), pp. 349–366.

Beck, Ulrich; Giddens, Anthony & Lash, Scott (1994). Suom. Leevi Lehto (1995). *Nykyajan jäljillä: refleksiivinen modernisaatio*. Tampere: Vastapaino, 1995.

Butler, Christopher (2002). *Postmodernism - A Very Short Introduction*. Oxford University Press, New York.

Chun, Jun Wong & Lee, Moon J. (2017). When does individuals' willingness to speak out increase on social media? Perceived social support and perceived power/control. *Computers in human behavior*, 74, pp. 120–129.

Jameson, Fredric (1991). *Postmodernism – Or, the Cultural Logic of Late Capitalism*. Verso, London. Duke University Press.

Koskela, Lasse & Rojola, Lea (1997). *Lukijan ABC-kirja – Johdatus kirjallisuuden nykyteorioihin ja kirjallisuudentutkimuksen suuntauksiin*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki. Kirjapaino Oy West Point, Rauma 1997.

Leal, Leila Salim (2018). Ideology, Alienation and Reification: Concepts for a Radical Theory of Communication in Contemporary Capitalism. *TripleC*, 16 (2), pp. 687–695.

Ojajärvi, Jussi; Sevänen, Erkki & Steinby, Liisa (2018). Kapitalismi ja sen tutkiminen suomalaisen kirjallisuuden näkökulmasta (7–52). Teoksessa *Kirjallisuus nykykapitalismissa – Suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin näkökulma*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki. Juvenes Print, Tampere.

Saastamoinen, Mikko (2011). Intensiivistyvä yksilöllistyminen ja sosiaalisuuden muuttuvat muodot (61–92). Teoksessa *Yksilöllinen yhteisöllisyys – Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen*. Toim. Kangaspunta, Seppo. Tampere University Press, Juvenes Print.

Saastamoinen, Mikko (2012). Aikalaiskeskustelua yhteisöllisyydestä (33–62). Teoksessa *Yhteisöllisyys liikkeessä – Aikuiskasvatuksen 48. vuosikirja*. Toim. Filander, Kari & Vanhalakka-Ruoho, Marjatta. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura. 2. painos. Bookwell Oy, Jyväskylä 2012.

Sennett, Richards (suom. Eine & David Kivinen, 2002). *Työn uusi järjestys: Miten uusi kapitalismi kuluttaa ihmisen luonnetta*. Tampere: Vastapaino.

Siles, Ignacio (2012). Web Technologies of the Self: The Arising of the “Blogger” Identity. *Journal of computer-mediated communication*. 17 (4), pp. 408–421.

Standing, Guy (2011). *The precariat: The new dangerous class*. London: Bloomsbury Academic.

Steinby, Liisa & Tirronen, Mikko (2018). Kohti totaalikapitalismia – Liberaalikapitalismin kaventunut subjekti Kari Hotakaisen Ihmisen osassa ja Don DeLillon Cosmopoliksessa (201–237). Teoksessa *Kirjallisuus nykykapitalismissa – Suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin näkökulma*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki. Juvenes Print, Tampere.

Rattansi, Ali (2017). *Bauman and contemporary sociology: a critical analysis*. Manchester University Press 2017.

Rossi, Ino (2014). Chapter 5: Reflexive Modernization. Teoksessa Ulrich Beck (toim)., *Ulrich Beck – Pioneer in Cosmopolitan Sociology and Risk Society*. Springer International Publishing, 59–64.